

Marry de Gaay Fortman (Houthoff Buruma) – Hoe staan wij in de tijd?

(29/10/2014)

Komend uit een geslacht van predikanten en later juristen, stond het in de sterren geschreven dat ik vandaag voor u een "Meesterpreek" zou houden. Een lekenpreek van een jurist. Ik geloof in synchroniciteit; dat betekent letterlijk gelijktijdigheid en is in 1930 door Carl Gustav Jung omschreven als "een zinvolle samenloop van twee of meer gebeurtenissen waarbij iets anders dan de waarschijnlijkheid van het toeval in het geding is". Momenten waarop de dingen op een bijna ongelooflijke manier samenkomen, waarop gebeurtenissen die je nooit had kunnen voorspellen, laat staan sturen, je op merkwaardige wijze leiden op je pad. Precies zo legt voormalig advocaat Joseph Jaworski het uit in zijn in 1998 verschenen boek "Synchronicity, The Inner path of leadership". Ogenscheinlijk toeval, maar dat is het niet. Zo ook niet deze Meesterpreek op deze dag in de Nieuwe Poort, het cultuurhuis voor iedereen dat is opgericht door dominee Ruben van Zwieten en gelegen in het hart van het grootste zakencentrum van Nederland: de Zuidas.

Nu denkt u vast dat ik denk aan mijn eigen vestigingsplaats als advocaat van Houthoff Buruma, hier om de hoek aan het Mahlerplein. Nee, mijn gedachten gaan terug naar twee weken geleden, toen ik hier kwam luisteren naar de Meesterpreek van Paul Quist, partner bij Stibbe. De eerste die ik na afloop zag was Twan van de Kerkhof, oprichter van het European Leadership Platform en sinds een paar weken met zijn organisatie ingehuisd hier in dit gebouw. Twan heeft mij ruim tien jaar geleden geïnterviewd over leiding geven aan professionals – ik was in die tijd managing partner bij Houthoff Buruma – en door hem ben ik ook betrokken geraakt bij het European Leadership Platform. Op uitnodiging van Twan heb ik op 31 mei 2010 Joseph Jaworski ontmoet. We moesten ter voorbereiding van die dag zijn boek over synchroniciteit lezen. Pas de avond ervoor nam ik de tijd om het boek diagonaal te lezen. Ik werd er echter zo door gegrepen dat ik het boek tot diep in de nacht in één ruk heb uitgelezen. Een zaadje was geplant en daarvoor blijf ik Twan van de Kerkhof dankbaar. Openstaan voor de synchroniciteit van dingen helpt ons inzien dat we onze toekomst zelf vorm kunnen geven, in plaats van voortdurend te reageren op gebeurtenissen van buitenaf. Dit vormt de kern van wat ik zie als uitdaging in mijn eigen leven, alsook voor de samenleving. Daarover straks meer.

Terug naar mijn eigen bron. In het gezin De Gaay Fortman waarin ik ben opgegroeid kreeg ieder van de vijf dochters in zogenaamd overleg een eigen psalm toebedeeld. Die psalm werd bij het diner ter gelegenheid van je verjaardag voorgelezen. Mijn psalm is psalm 23;

"De Heer is mijn Herder, het ontbreekt mij aan niets." Ik ga u voorlezen uit de eerste bijbel die ik in mijn leven kreeg. Ja ja, in de loop der jaren heb ik vele bijbels cadeau gekregen. Ik noem er drie: één in 1977 bij het verlaten van de lagere school De Klokbeker, de trouwbijbel in 1992 en in 2008 Het Boek van mijn dierbare cliënt Het Leger des Heils. Mijn eerste bijbel kreeg ik voor mijn tiende verjaardag op 22 september 1975. Mijn opa Van Bentum heeft mijn naam erin geschreven en erbij gezet "Van Oma". Ik heb er zelf met potlood bijgeschreven "en opa", maar zie nu pas waarom hij dat deed. Ik was toen nogal bezorgd dat het bij een bijbel als cadeau zou blijven en had weken voor mijn verjaardag met een klein stemmetje aan mijn opa gevraagd of ik alléén een bijbel zou krijgen voor mijn tiende. Nou, nee dus, want naast de bijbel van oma, kreeg ik van opa een kilometer teller voor mijn stoere fiets met bananenzadel en hoog stuur. Mijn psalm, één van de meest bekende en geliefde psalmen, deel ik vandaag graag met u in de vertaling uit mijn jeugd:

De Here is mijn herder, mij ontbreekt niets;
Hij doet mij nederliggen in grazige weiden;
Hij voert mij aan rustige wateren
Hij verkwikt mijn ziel.
Hij leidt mij in de rechte sporen om zijns naams wil.
Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis,
ik vrees geen kwaad,
Want Gij zijt bij mij;
uw stok en uw staf, die vertroosten mij.
Gij richt voor mij een dis aan
voor de ogen van wie mij benauwen;
Gij zalft mijn hoofd met olie
mijn beker vloeit over.
Ja heil en goedertierenheid zullen mij volgen
al de dagen van mijn leven;
ik zal in het huis des Heren verblijven
tot in lengte van dagen.

Ziedaar de grote lijnen. Middenin je eigen drukke leven is het vaak moeilijk die te zien. Soms helpt synchroniciteit de verbinding met het grotere geheel en de verbinding met jezelf te zien. Hoe staan wij in de tijd? Zijn wij in staat de wereld te zien zoals die werkelijk is? Het thema van de opening van het academisch jaar 2013/2014 aan de Vrije Universiteit (VU) was "Maatschappij in de maak". Wij zien een veelheid aan oude en nieuwe idealen in de samenleving en dat maakt volgens de VU de vraag actueel of onze maatschappij nog een samenleving is. Werkt "samen" nog in Nederland of gaat het om samen leven met alleen gelijkgestemden? Dat laatste lijkt zonder meer een valkuil. Het leven in eigen wereldjes ontnemt bijvoorbeeld de top van grote ondernemingen maar al te vaak het zicht op de werkelijkheid, met alle gevolgen van dien. We kennen allemaal de verhalen rond het drama Ahold, de Prooi en de Vestia affaire. Er was daar niet werkelijk sprake van een countervailing power, dat wil zeggen een georganiseerde tegenmacht aan die van de CEO. Zonder machtsuitoefening is het runnen van een onderneming ondenkbaar, maar een succesvolle onderneming vereist verbindingen met de beginselen van good governance: geloofwaardigheid, integriteit, transparantie en verantwoordelijkheid.

In zijn dit jaar verschenen boek 'The You of Leadership' gaat Twan van de Kerkhof nog een stap verder. In het slothoofdstuk "We Are the World" schrijft hij: There is something in the air. Can you smell it? It is the fresh wind of the many companies that are radically changing. A better world is not at the fringes of the organization anymore, but is becoming the core business. It is in the heart of the beast. If you still believe that the business of business is business, you are part of a rapidly diminishing group.(-) I believe that large corporations are the most important vehicle for change in society. They must play a role in solving the social problems we are facing. They cannot leave that responsibility to governments and NGOs. Business leaders in particular have to step up to the plate as part of the global elite. Society needs them to develop a vision beyond the next quarter and beyond the interests of only their company.

Als partner van een vooraanstaand advocatenkantoor zie ik het als mijn plicht in mijn praktijk als advocaat, maar ook daarbuiten, oog te hebben voor de samenleving in haar volle breedte. Het is juist door het leggen en onderhouden van contact met alle geledingen van de maatschappij dat we in staat zijn ons vak goed uit te oefenen en waar nodig verantwoordelijkheid te nemen. Hoe ook geboeid door het werk van de vakjurist, uitdagingen liggen natuurlijk ook daarbuiten. Maatschappelijk actief was ik als student bijvoorbeeld voor Amnesty International en vandaag onder meer als voorzitter van

AMREF Flying Doctors en de Nederlandse Vioolconcoursen. Juist bij jongeren op kantoor zie ik veel passie en maatschappelijke inzet om iets voor anderen te doen, zoals sollicitatietrainingen aan jongeren uit achterstandswijken op weg naar een goede start via JINC en het helpen van startende bedrijven met juridisch advies tegen een gereduceerd tarief (Incubator programma). Vanuit hun eigen, weliswaar hardwerkende maar ook bevoorrechte leven, gaan velen in hun vrije tijd op stap voor De Zonnebloem of de Voedselbank. Jongeren zijn door de universiteiten idealiter niet zozeer opgeleid voor de arbeidsmarkt maar klaargestoomd voor de samenleving. Ik kijk nu ook even mijn oudste dochter Willemijn aan, die net met haar studie aan de VU is begonnen en tast af of ik een blik van herkenning zie. Het klinkt misschien wat gek uit mijn mond, maar ik was helemaal niet bezig advocaat aan de Zuidas, laat staan managing partner te worden. Voor een belangrijk deel is het allemaal op mijn pad gekomen. Achteraf blijkt dan dat je op de juiste momenten dingen hebt aangepakt om te komen waar je nu bent. Een beetje gevoel voor synchroniciteit misschien.

Toch was ik zeker niet zo ver gekomen wanneer een goede vriend van de middelbare school in 1984 niet de guts had gehad bij mij in Amsterdam aan te bellen en daarmee zijn natuurlijke intrede in mijn leven deed en vervolgens voor mij alles op zijn plaats viel. Door Evert ben ik een commitment van zijn aangegaan, boven doen. Al geef ik toe dat daar nog steeds mijn dagelijkse uitdaging ligt, want, in de woorden van Piet Hein Donner in 2011 tegen Evert: "Marry's zijn is gaan."

Tenslotte een vraag die ver uitstijgt boven mijn persoontje: is onze overheid wel in staat de wereld te zien zoals die werkelijk is? In hun Prinsjesdag nieuwsbrief van 19 september jl. vroeg Boer&Croon aan vijf direct betrokkenen of de maatregelen uit de Miljoenennota positief gaan bijdragen aan duurzaamheid, woningmarkt, arbeidsmarkt, ethiek, leiderschap en zorg. Ik sluit mij aan bij de analyse van Ad van Nieuwpoort, één van de ondervraagden en voormalig predikant van de Thomaskerk, waar ik in 1995 met Pasen samen met Evert belijdenis deed, en medeoprichter van Zingeving Zuidas. Ik citeer uit de nieuwsbrief:

"Dit kabinet, maar eigenlijk de gehele politiek staat wat de predikant betreft zó ver af van de dimensies waar het volgens hem over moet gaan, dat zelfs een rapportcijfer 5 nog teveel eer is. De crisis wordt onvoldoende gebruikt om werkelijk structurele veranderingen door te voeren. Een duurzame visie, zo zegt hij, ontbreekt ten ene male. Ik heb het idee dat dit kabinet veel te dicht op het schilderij zit. Er zo middenin zit dat het de grote lijnen niet ziet, geen vergezicht meer schetsen kan."

Die kritiek deel ik. Maar de uitdaging je zinvol te verhouden tot de werkelijkheid en vanuit een visie en met oog voor synchroniciteit te handelen, geldt niet alleen voor het kabinet. Toch, vanuit het dagelijks verlangen naar verkwikking van de ziel, als in psalm 23 bezongen door David, blijf ik hoopvol gestemd. Die hoop krijgt nu vorm in nieuwe generaties die klaarstaan om met nieuwe idealen verder te bouwen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving.